

FAK, EMBEREK, ISTENEK. *)

(Vergilius, Georgicon II. k. 176—542. sor.)

Am oly „bölcse“ se legyen, ki talán meggyőzne felőle
hogy Boreasfúvás-idején a rideg rögöt érintsd!

Télben a rétre fagyok zárát dermesztnek; az elszórt
csírákat nem hagyják gyökerét eregetni a földbe.
Szóllót ültetned legjobb, ha tavasz bíborával
megjön a hosszú kígyók gyűlöltje: a hősínű szárnyas,
vagy ha az őszi szelek kezdődve, az elrohanó Nap
még a telet lovain be nem érte, de vége a nyárnak . . .

Lombos fákra csakúgy a tavasz s erdőkre tavasz kell;
duzzad a föld tavaszon, mag után áhítoz a méhe.
Akkor a termékeny záporral Atyánk, a hatalmas
Aether, ölébe leszáll buja hitvesinek s egyesülve
— szörnyű a szörny testtel — táplálja megannyi szülöttit:
Cserjék rejtekiből felzúg csicseregve madárdal
s Vénusnak napiát megtartják rendben a nyájak.
Az üde föld vajudik s Zephyrosnak az enyhe fuvalmán
rét feltárja ölet, jut mindenüvé buja harmat
s már új napra merik magokat rábízni a csírák
nyugton; a kacs se remeg, ha a déli szelek kerekednek,
vagy ha heves felszél zivatart hömpölyget az égen;
sőt bimbót pattant s lombját kifakasztja egészen.
Azt hiszem én: a világ első meglettekor éppen
ily napok izzottak s ilyen volt ép a folyásuk:
Az tavaszon lehetett . . . Tavaszát élvezte hatalmas
földünk és Nemeréknek a téli fuvalmi pihentek,
hogy legelőbb állat felszította a fényt s a töretlen
rétségen felütötte fejét Földnek fia: Ember;
hogy vadak erdőkbe s hogy csillagok Égre kerültek . . .
Hisz gyengéd zsengek meg sem bírnák ama próbát,
hogyha ilyen pihenés nem jönne a fagy meg a hőség
közt s ha az Ég kegyesen meg nem könyörülne a földön!

Végül még . . . : bármily dugványt dugsz is be a réten,
hintsd buja trágyával s ne feledd sok földbe takarni,
nedvszívó köveket, cserepes kagylót beleásva;
mert becsereg közelbe a víz, átjárja a lenge
fúvallat s felüdül a vetés. Van ezért, ki felülre
sziklát rak vagy egész dombbal cserepeknek a terhét:
oltalom ez szakadó záporral szemben is épúgy,
mint ha a szomju mezőt kutyahőség vágja repedtté.

Hogyha a hajtás „ül“, ne feledd felhányni a földet
gyakran az aljánál s forgatni a durva kapákat
vagy megereszteni ekéd, hogy törje rögét, meg az ökröd
ott, vesszőidnek közei, kaptatni behajtva;
aztán sima karót, hántolt cserjének az ágát
meg kőrisnyeleket s a „lugast“ állítani rendjén,
hogy felkészve e támaszain, szeleket kinevetni
szokja a kacs s a magas szilnek lépcsőit elérje.

*) V. ö. Széphalom 1929: 7—8. sz.

Ám míg friss lomb közt csak serdül az ifjuságuk,
kíméld zsengeid! Míg vígan az Ég felé törtet
a ragyogó napban, „kantárt-megeresztve“ a hajtás,
sarlóél testét illetni ne merje; a lombot
tépjed csak körmös kézzel s ritkítsd ki helyenként.
Majd mikor így az erős tő általölelve a szíllát
túlnő rajt, akkor nyírd üstökít, akkor a karját
nyesd meg; előbb a vasat nem bírja ki, ekkor azonban
vigy szigorú kormányt s túltengni ne hagyjad a lombot.

Fond a karámokat is, jószág szabadon ne maradjon,
főleg míg zsengebb csak a lomb, ki nem állva a próbát
s benne a méltatlan téinnél, meg a Nap hevinél is
jobban a réti ökör, meg üzekvő kecske tesz egyre
károkat és a juhok s a falánk tehenek letarolják.

S annyit az ősz deriből kristályosodott fagyok, annyit
tikkadó domb tetején nehezen megfiekve a nyár sem
árthat, mint az ilyen nyájak, meg a fognak az érdes
mérge s amit harapás edzett be a törzsbe a sebhely!
Ép eme vétségért vágják Bacchusnak a kecskét
mindenik oltáron s ő játék lép fel a színre;
épen ezért tüzték költőknek díjul Athénben,
míg falu s ucca során vidám poharak közepette
bársony réten, olajtömlőkön a nép nekibuzdult . . .
Épígy — Trójából jött vér — Ausonia népe
borzas versekkel mulatoz s kitörő kacagással,
míg vájt kéregből illesztő arcokat öltnek
és téged hívnak víg dalban, Bacchus, a képed
mását aggatván lengén a fenyők tetejére:
ettől a szőlőskert mind bő termésbe virágzik,
eltelnek mélylő völgyek s el a vájt szakadékok,
mind, hova csak tisztos fejit elmutogatta az isten. . .
Hát illőn zengjük Bacchus dicséretit, úgy mint
zengték már az apáink; jöjjön a tál a kaláccsal;
oltárhoz szarvnál-vezetett, szent kecskebak álljon
és a zsíros belrészt mogorónyáron sütögessük.

Szőllők gondjának megvan még rá az a terhe,
mely soha nem csökken; tudnillik egészben a földet
évenként három-négyszer felválni, göröngyit
mindig törni kapák fejével s tisztítani a lombtól
a szőlős-berket. Körben megy a gazdái munka
egyre s az ő nyomain gördül le megújra az új év.
S már amikor késő lombját levetette a szőlő
és a fagyos felszél leveré ligetinknek a díszét, —
már akkor gondját a jövőendő évre vetette
szorgalmas gazdánk s Száturnusz görbe vasával
mind telelő tőkét nyirogat s készítgetj késsel.

Vágj elsőnek a földbe s gyűjts elsőnek az elvitt
ág-bog alá; legelőbb hordd védett helyre karóid,
legkésőbb szüretelj! — Kétszer tör a töre a lomb-árny,

gyom kétszer támad termésre sűrű tövisével:
mindkét próba kemény. (Dicsérd csak a nagyszerű fundust, —
jobb művelni kicsit!) Szintígy az egértövis érdes
vesszeit erdőben, parton kell vágnod a vízi
nádat s gond kínoz vadon-élő fűzek okából.
S bárha kötözve a tő, bár nyughat a lombtul a sarló,
bárha a vincellér munkált rend végűrül ujjong, —
fel-fel kell mégis hánynod s porzatnod a földet
és már ért fürtöt még féltened egyre az Égtől.

Ellenben mivelés nem kell az olajnak; a hajlott
sarlót sem kívánja, se jól-megülő kapa nyelvét,
hogya a földbe fogant egyszer s megszokta a szellőt.
Már a talaj, ha csak ásó törte fel, adja a nedvet
plántájának; ekére kivált súlyos lesz a termés.
Ennek okán: termessz buja, béke-barátja olajfát!

S így a gyümölcsfák is. Ha a törzsük az izmaít érzi
és gyarapodhatnak, már enn-erejőkből az Égnek
egyszeriben szöknek, nem várnak semmi segélést.
S mégis azért az egész ligetet görnyesztí a termés:
s nem-művelt rejtek pirosúl vérszínű bogyóktól;
úgy nyesik a csigacsót,*) s úgy termi magas fa a szurkot,
éji tüzek táplálóját, fénynek lövelőjét

— — — — — **) — — — — —
Ám nem a nagy-fák csak! Fűz is, meg a törpe rekettye
nyájnak elég lombot, meg a pásztor részire árnyat,
nyújtja a szőlőnek sövényét, meg a méznek anyagját.
Puszpáng-hullámozó Cytorust is nézem örömmel
s Narycium szurkos ligetét, s örvendek a zöldnek,
hol látom: se kapák, se az emberi gond nem okozták.
Még ama nemtermő fák is, kaukázusi ormon,
mellyeket állandón tör s hord dühe a Nemeréknek, —
mindjők szolgáltat valamit; szolgál a hajókhöz
hasznos fát a fenyő; házakhoz: a cédrus, a ciprus.
Ebből esztergáz küllőt, a szekérhez amabból
vág tányérkerekét s görbit ladikalját a gazda.
Fűzfa a vesszeivel, lombbal bőséges a szilfa,
myrtus erős dárdát ad, a som kitűnő hadiszer-fa,
míg Ituraeában tiszaiát hajlitanak íjjá.
Sem sima hársak avagy vésőre teremve a puszpáng
nem fél „formától”: megvájja hegyes vas a fájok.
S épígy a rohanó hullámokon úszik az éger
Pónak a sodrában s épígy méhek raja rejtez
odvas kérgében s kirohadt üregében a hársnak.
Hát — eredett Bacchus kincsétől ennyi sok áldás?
Bacchus csak bűnökbe sodort! Ó az, ki dühöngő
Kentaurt mind holtta csittit, Rheocust meg a Pholust
s Hylaeust, lapithákra nehéz kancsóval agyargót.***)

*) T. i. takarmánynak.

**) Eltévedt sor; nem fordítottam.

***) L. Ovid., Met. XII., 210 kk.; Apollod. II., 5., 4. V. ö. Od. XXI. 295 kk.

Ó ti nagyon boldog, — ha saját javatokba belátó —
 gazdák! kiknek a föld igazúl maga ontja öléből
 — harcok s visszavonás nélkül — a könnyű megélést!
 Hogyha magas háznak nem düti kevély kapuszája
 jókor az üdvözlők árját valamennyi szobába
 s szép, teknőc-dísszel-kirakott ajtó sem a főcél,
 sem takaró, aranyos-mintás s ephyreiai ércek,
 s még a fehér gyapjút sem festik aszír-keverékek,
 sem mézfű a folyós olajat meg nem hamisítja, —
 akkor a gondatlan nyugalom s álságtalan élet
 gazdag kincseivel, tág téreken akkor a béke,
 barlangok, vidám tavak és hűvös szakadékok
 és bőgő marhák s fa alatt mi oly édes: az álmok, —
 megvan mind; vannak berekerdők, bent vadak odva,
 és munkát-bíró, szűk-sorba szokott fiatalság,
 isteni szentélyek, tisztelt öregek . . . : közepettük
 földünk elhagyván legutolsót lép az Igazság . . .

Ámde ílélem legelébb fő-fő kedveltem, a Múzsák,
 kiknek a papja vagyok, forró szerelem sebezettje,
 jöjjenek; Ég utait, meg a csillagait mutogassák,
 Nap sokféle fogyását, a Holdnak váltakozását;
 honan a földrengés s mi dagasztja magasra a tengert,
 hogy gátján átlép s mi apasztja le vissza magába;
 Oceanusba miért siet úgy lepihenni a téli
 Nap, vagy a késlekedő éjjelt mi halasztja-marasztja . . . ?
 Ám, ha a Természetnek e titkaiban betekintnem
 gátolná hűlő vérem, mely a keblem előmli, —
 hát lesz a rét örömöm s völgyet locsoló vizek; erdők
 és folyamok szeretettim, — hirtelenül. Az a síkság . . .
 Spercheios s a lakón bacchánsnőktől beüvöltött
 Taygetos! . . . Ó, ki viszen Haemus jégszurdoki közzé
 és ki takar sűrű lomb árnyékába be engem?
 . . . Boldog, a dolgok okát, aki átállátni tanulta
 és minden félelmet, hajthatlan Fátumot épűgy,
 s lába alá tapodá a mohó Acheron zajogását!
 Az se szerencsétlen, ki paraszt-istent megimád még:
 Pánt, agg Silvanust s Nymphák testvéri csoportját.
 Arra se népi nyaláb, se királyi bibornak a vágya
 s nem hat a visszavonás, hűtlent fivérre uszító,*)
 nem, — ha a forrongó Histertől jönnek a dákok —
 Róma szerencséje s bomló birodalmak. Ilyennek
 nem kell szánya szegényt búsulni s irigyleni dúsát:
 Mit maga-szántából hoz az Ég termést, mit a rétség
 ad önként, — leszedi s nem látja a vaskezü „törvényt“,
 háborodott Fórum táját vagy a népi levéltárt.**)

*) Célzás a parthus király, Phraates és fivére Tiridates trónviszályára.
 (Kr. e. 30).

**) Itt őrizték a bérleti szerződésleveleket, stb.

Mások vak vizeket kísértnek evezve, rohannak
fegyveren át; a királyi lakon s küszöbön behatolnak.
Ez várost támad dúlván s tüzhelyt, nyomorultat,
hogy kelyhén gyöngyök s legyen ágyán sarrai bíbor.
Rejti amaz kincsét és ül aranyán, mit elásott,
Ez bámúlja s eped szószékre, amazt meg a tapsnak
vágya ragadja, amely kettőzve: a nép- s az atyáknak
székeiről felzúg. Kin a testvér vére piroslik,
víg s házát, meghitt küszöböt számúzva cseréli:
más Nap alatt fekvő idegen haza tájira indult.
Ám gazdánk földjét csak nyitja a görbe ekével:
gondja ez évének s a hazát, kicsi tüzhelyt evvel
látja el és a gulyát meg a munkás ökreit evvel . . .
S nincs szünet itt. Mostan duskálgat az év a gyümölcsben,
bőség ül a barázdákban s zsúfolja a magtárt;
majd jön a tél: sicyoni bogyót mállaszt az olajprés,
víg a hízó makkról jövet, erdön nő a kukojsza;
önti az ősz sokféle gyümölcsét s fent a magasban
napfényes sziklán a szüret mézzé aszalódik.
Ám körül ott csüggnek csóklesve a drága szülöttek,
tisztá lak őrre szeméremnek . . . Teheneknek a tőgye
adja tejét s a kövér bakkecskék vígan a fűben
szarvukat összevetik s egymással megverekednek.
Ünnepet ül gazdánk, Pázsitra terülve — miközben
tűzláng ég középtűt s kelyhet koszorúztat a többi —
áldoz s Présisten téged hív, majd meg a nyájak
őreinek szilfát kijelöl gyors dárda-vetéshez
s parlagi tornához nyers testeiket kitakarja.

Így éltek régen szabinoknak az ősei éltek,
így Remus és Romulus s így nőtt Etruria naggyá
s — tudnivaló — legszebb így lett vala Róma e földön:
hét hegyet — egy város! — fallal vett körbe magának.
Dicte királyának kormányja előtt s azelőtt, hogy
már marhát vágtak s istentelen emberek ették, —
így folyt földünkön Száturnusz aranykori élte,
míg kürt harsantát sem hallották, sem a zordon
üllőkön nem csörrentek pörölyöktől a kardok . . .

Ámde mi már roppant pályák síkját befutottuk
s itt az idő habzó paripákról oldani kantárt . . .

(Budapest.)

Fordította: MARÓT KÁROLY.